

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 2.

У НОВОМ САДУ 9. ЈАНУАРА 1886.

ГОД. II.

Од нама лисје пуштало је жуто,
Крај мене, душо, стајала си ти;
Мирна си била; ах! и ја сам ћут'о,
Обојим нама тужни беху сни.

Тавно бледило по чеоцу твојем,
К'о признак смрти ширило се свуд,
Валови туге у тренутку томе
Бурно су моју таласали груд.

Г*.

То беше предзнак, да ће скоро доћи
Растанка нашег нежељени час,
К'о дим, к'о магла да ће радост проћи,
И небо да ће раставити нас.

Удар судбине обин'о ме није.
Из гроба заман дозивљем те ја;
Јесенски ветар у лице ме бије,
Природа ћути око мене сва —

Ћути, — и живот гони својим редом;

Не види тугу, не разуме јад,

Ни вреле сузе по лицу ми бледом,

Ни смрћу твојом оборен ми над...

Војислав.

28. Новембра 1885.

РАЂЕН СОКО.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ПРОШЛОСТИ.

ОД ЉУБИНКА.

I.

У мукеше гусле јаворове, покидаше се
струне, а пропишта чедо у колевци.
Свуда јаук и писка сиротиње раје!...

Пала је и последња звезда са дивнога неба
славе и величине српске. У крви се окупао и
последњи соко, што чуваше лепу веру праде-
довску.

По црквама занемеше божанске песме и
химне. Са високих торњева не хоре се танка
звона, већ на место њих сури орао вије своје
гњиздо, а јато гавранова облеће гробове јунака
српских, што падоше на крваву разбојинцу за
крст часни и слободу златну.

»Еј, Косово рано наша љута!« чуле се у
поноћи кобне речи са бледих усана устравље-
нога народа.

»Еј, Косово, јади наши горки!« одјекивали
су кроз дубоку поноћ уздрхтали гласи удве-
љене сирочади!...

Свуда ужас и страх; свуда крв и сузе по-
гаженога народа...

Кроз дубоку поноћ, преко крвавих трупина
витешких оклопника, јурио је коњиц један као
сиви соко, газећи по крви, која се још пу-
шила по зеленој трави големога Косова.

На њему била узор-девојка, дивна ћерка
војводе Дмитрића.

Свилена коса пала јој преко обних рамена,
те ју несташни вихор таласа, баш као оно кад
се заталаса зелено лисје на младој, бујној гран-
чици. Два светла, пламена ока пресецају густу
помрчину, као што пресеца мутне облаке први
зрачак дивнога сунашца.

Е, лепа је, као што је лепо прамалеће,
као што је лепа румена ружа у зеленој гра-
дини, као што је лепа вила, кад своје бело
лице у бистрој реци умива..

Јесте ли виђели кадгод сунце, кад назлати

оцу њеном почива у тиху сану млад стегоноша Драгомир, син седега Косанића: а даље мало лагани коњиц тресе своју свиону гриву, — жеђ га мори, ма опет неће да је угаси водом из кржаве Ситнице.

Еј, како је то тужна успомена, како су то тужни и жалосни дани у повесници српскога народа.

Ситница је валовито брујала, те страховито грхала старе мостове, преко којих је војска прелазила: носила је дебеле балване, жестоко их ударала о тврду обалу, а балвани се у ситну парчад распадали.

Девојче је рудило и бледило гледећи тај призор, што га само бујна уобразиља сликареве душе пред очи изводи. Хтела прећи с ону страну реке Ситнице, да у Приштини, у белој двору свога седог бабе, вида ране своје соколу; ал' је река валовита па се боји: е ће потонути и она и мили терет у понору дубоке Ситнице.

Као у слаткоме сну заклопио је млад вереник дивне Драгојле своје плаве очи; на бледим му уснама трепери лак осмејак, а рука се грчевито стеже, као да хоће убојни палаш да преломи.

Јунак је спавао, — а лагана је Ситница носила на својим руменим грудима кржаве трушине. Онде видиш главу, тамо руку, а свуда крв, усирену и врелу крв, која је протицала из раскомаданих прсију дичних соколова потлачене Србије.

Сунце се родило. Румени исток трептао је у сјају раскошнога светлила, баш као оно што трепти у злату гиздава одалиска у сарају силнога падишаха. Сићани зраци падали су на обле груди сетнога девојчета, са њих се несташно одбијали те се у дробни бисер распадали по бледоме лицу спаваћивог стегоноше.

Девојче је скупило своје дуге вितिце, те њима заклопило на починку сокола.

Јесте ли видели кадгод у поноћи, кад саморана мајка обилази гробове својих синова, те им прича минуле дане среће и милоште? Е, тако је сетна вереница шапутала златну прошлост, причала оне блажене часове, кад је свакој ружи, сваком цветку у својој зеленој градини говорила: ја сам срећна!

А сад?

На криоцу јој војно спава, — ал' то није сан, из кога се човек буди крепак и чист, већ је то сушта смрт, потоњи напори малаксалога живота.

Плакало је сирото девојче... Вреле сузе као блага дажда падале су на бледо лице рањенога сокола. Занета црним мислима, није ни опазила, како верни доро жалостивно хрже, како крај Ситнице копа сиву обалу, да му из копита живе варнице излећу.

Девојче прену. Учестано хрзање верног дорина пробудило ју је из сетног заноса. Подиже своје исплакване очи, те укочено погледа на место, где је коњиц стајао.

— Ој, доро, доро, добро моје веље, што хржеш тако жалостивно? Ил ти не годи вода из кржаве Ситнице, или су те дуги пути уморили? питало је девојче свога коњица, а он је само затресао својом гривом, мануо је сетно главом као да хтеде рећи: Познајеш ли ову трушину?

Девојче спусти са свога крила бледу главу вереникову на меку травицу, па одлете верном дорину, да види: са чега хрже тако жалостивно...

Хај, ни море није тако страшно, кад му силни оркан потресе стару утробу! Ни поноћ није тако страшна, кад је застру густе облачине, као што беше страхан израз на лицу несрећне девојке, кад сагледа лице у мртвог јунака...

— Авај, бабо, родитељу мили! отиште се очајан крик из груди тужне девојке.

И дора писну, а за тим прислони главу на груди мртвог господара, као што прислони мајка своје ухо на притајано срце свога јединца.

— А браца, бабо? питало је девојче хладну трушину свога родитеља.

— А браца, бабо? одјекивао је тужан усклик далеко, далеко, па се опет изгуби у свој даљини несрећнога Косова.

— Доро јуче двору дође,
Куку, бабо!

— А без свога господара,
Хранитељу!

— Слутила сам коб несрећну,
Добро моје!

— Ал' оваку никад, никад!
Тешко мени!

— Ком остављаш ћерку саму,
Саморану?

— Да ли брату? Ђе је браца?
Сунце моје?

Тако је нарицало девојче над хладном трушином свога дравог родитеља, а мутна је Сит-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ница носила калпаке и челенке, ваљала је коње и јунаке.

Лаки поветарац подуну јаче него икада, па узбурка још жешће ледене вале мутне Ситнице, а они се распадоше на све стране, те догнаше на обалу калпак и челенку, што се таласала на леденим грудима крваве реке.

— Ој, та ово је калпак мога милог брата? зајца девојче, па стаде љубити злаћану челенку, што се на врху блистала као јарко сунашце.

— Зар и тебе да изгуби

Тужна сеја?

— Зар јој сунце младог жића

Вечно зађе?

— Зар никога више немам?

Куку мени!

Нарицала је девојка, а празни одјек туно се хорио по големом Косову: никог, никог!...

Рањен соко прену на тај узвик; подиже бледу главу, па узверено погледа на расплакану вереницу, стежући грчевито палаш у десници руци...

У даљини се зачу потмуо узвик: Осим мене!

Девојче задрхта. Тај потмули усклик продрео је до дна срца њеног, потресао је жестоким болом рањене груди Косовке-девојке.

Пред њом се на мамном коњицу а у златали оделу створио диван бег, син силнога Османа, десне руке младог Бајазита.

Девојче врисну, па као муња полете војну своме, приљубив се у страху уз вито тело бледог стегоноше, као цветак уз увеле огранке скрханог дрвета.

— Не страхуј, дивна лепотице! На твојем сетном челу читам као из големе књиге све тога алкурана неисказане болове рањенога срдашца. Не страхуј! Тако ми оног гроба великог пророка, што га држе хурије на лаганих крилих, да не дотакне ледене груди грешне земљице! Тако ми мача Мухамедовог, с којим је некрет у ценет одагнао, и тако ми вјере прадедовске, ја ћу те љубити жаром млађане љубави, као што љуби лагани булбул бистру росицу, као што љуби седи хаџија тиху самоћу мирнога самостана!...

Тако је зборио млади бег, син силнога Османа, а рањен соко подиже своју лепу главу, усправи се као поносити бор, те грмну, као оркан што грми, цепајући дебеле валове големога океана:

— Ово је ћерка српског народа!

И снажном десницом рину бритки палаш у загрејане груди младога Турчина.

Крв је шикнула из раздераних груди те је обојадисала зелену траву, а бег рикну као рањен лав: хтеде потргнути оштру димишџију, да њоме казни свога убицу, ал' му снага малакса, те паде на меку траву као лаки пухар што пада крај угулог згаришта.

Девојче се још јаче приљуби уз свога драгана, а мале кармин-уснице и нехотице притисше на зажарено лице рањеног сокола.

— Не дај ме, војно мој, не дај!

— Никада! вибну стегоноша, па још јаче притисну девојче на своје рањено срдашце.

На зеленој узвишици не далеко од обале мутне Ситнице зачу се бесно халакање прокових синова.

— Отеће ме од тебе поган азијска! врисну лепота девојка.

И соко завитла оштар палаш, ал' му рука клону, а тело задрхта.

— Не могу, снага одлете! прошашта рањени делија; ал' не дам злата, не дам љубе своје, док траје искре малаксалога живота! Драгојла, драго моје дивно, животе мој! Умри и ти са мном, као што умиру праве Српкиње за част свога имена!...

— Хоћу, хоћу! кликну девојче. Та смрт је таква живот вечити!

Вика је ближе долазила. Са обале крваве Ситнице могао си лепо видети на кулашастом хату силнога Османа, како плахо јури рањеноме соколу.

— Још један пољуб, сунце сјајано, па онда збогом, збогом за навек!

И њине се усне стопише у један бујан, сладак пољубац.

Осман је јурио као плаха муња, а за њим су сустопце летели бесни оклопници на халовитим коњима.

— Доцкан је, скоте! грмну стегоноша, па потоњом снагом притисше оштар палаш на груди миле веренице, а за тим здере са дубоке ране меке завоје и крв пљуском пину из рањених прсију.

Девојче врисну, па белим ручицама притисну драгана на крваве груди, а с бледих уса на отиште се лаки крик:

— Ох, смрт је ова живот вечити!

И обоје издануше у топлом загрљају.

Осман је доцкан стигао. На гњевном лицу читао си страховиту срџбу, која је беснила у његовим грудима.

WWW.UNILIB.RS — Умаче псето ђаурско! рикну силни Осман, па ободу општром бакрачлијом свога коњица, а он као тица полете преко равнога Косова! . . .

* * *

Сунце је село бледо и крваво . . .

На пустом разбоју још се разлежу самртнички уздаси, још последњи ронац стеже грло

јуначких бораца, што падоше у том страшном покољу за крст часни и слободу златну!

А на обали мутне Ситнице стоји верни коњиц војводе Дмитрића. Сагнуо је главу па тужно погледа на крваву трупину свога господара, час по пиштећи тако тужно, да је од тог вриска задрхтала бела вила, која се кроз поноћ по разбоју шета, поливајући врелим сузама големо гробље тужнога Косова . . .

А П О С Т О Ј.

(ПЕТЕФИ.)

III.

Уд блуди душа овог ноћника?

Шта тражи, кога, куд јој води пут?

У оне грдне висове

Куд полубози и полудели

Тек смеју и могу се дизати.

Скин'о је са се напор кућевни

К'о тиче љуску с јајета,

Те лети, лети . . .

Умр'о је човек и сад грађанин,

Који је био породичин пре,

Сад он још живи ал' за читав свет.

Који ј' отоич троје грлио

Сад милиуне ево обгрли.

Крила душе му шуште сада горе

Откуд-но земља тако изгледа

К'о мала искра

На пепелу папира спаљеног

У општром лету како промакне

Уз поједине звезде, задркћу,

К'о пламен свеће, када пирнеш на-њ.

И лети, лети . . .

Милиун и милиун миља је

Небесно тело једно од другог,

И опет тела за њим остајаху

Као што шумско густо дрвеће

За брзим хатом остаје.

И кад је већем прошао

Толике милиарде звезда,

Био је стигао . . .

Ваљда на крај селене?

Не, на сред ње!

А пред њим стајаше

Он, који светом управља

Нетренимичним погледом.

И с чијег ока сваки зрак је сунце

Око ког се планете обрћу.

И проговори дух

Купајући с' у сјају прадуха,

К'о што се лабуд купа

У језер-води тој провидљивој:

Боже, на, прими поздрав, молитву;

Твог праха ево једна мрвица

Узиће да ти с' поклони

И да ти рекне: Веран син сам твој!

На тврду си ме стазу пустио;

По не роптам,

Благосиљам те пре, јер то је знак,

Да сам ти мио, да сам изабран твој.

Изметнуше се земски житељи,

Скренуше и гле, робље посташе.

А ропство јесте легло пороку,

Све друго зло пак овога је плод.

Човек се клања човеку

А тај коме се клања човек, друг,

Тај, боже, тебе ружи.

Ти си на земљи, боже, поруган;

Ал' тако не сме навек остати

Већ ти се слава мора вратити.

Један си живот, оче, мени дао,

И тај посвећујем

Да теби послужим.

Хоће ли бити плате? Какове?

Не питам;

За наплату је и последњи роб

Спреман да ради.

Ја не ћу плате, ништа не чекам,

Већ к'о и до сад даље радићу.

Ал' биће плате, плате велике,

У том, кад видим људе поново

Да од робова људи постану;

Јер ја их волим, грешне другове,

Волим их и у греху њихову.

Већ дај ми, боже, благослова твог,

Дај снаге, дај ми светлости,

Да могу дићи своје другове.

Ту стаде дух

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

И сиће с неба високог
На земљу у малену собицу
Где-но га трошно тело чекаше.

Задрхтао се човек сав,
Језа му проби удове
А зној са чела потече.
Је-л будан био до сад, не зна,
Ил' је тек сањао
Будан је био, јер је сад тек дрем'о,
На очи му је пао сан.
Сада се прикупи
И виде, да је читав клоуно
Те леже на земљу
На пачић са сламом.

Који је небом грео пре,
Сад лежи ен' на сламном пачићу,
Док различни целати
На свилним јастуцима бораве.
Он, светски трудбеник,
Дорочићем се покрио.
И свећа сад већ издаде
Чкиљав пламичак угасну.
И на пољу се ноћ разбијала
И светлила се гашаху,
А зора, к'о румена вртарка,
У прозор поче руже бацати
И на зидове мале кућице.
Већ први зраци сунца јаркога
Паше на чело чудном човеку,
К'о неки венац злата сухога
Ил' као пољуб бога самога.

IV.

Ко си ти, чудни створе,
Ко си, човече?
Руво је твоје душе плашт

Сплетен од зрака звезданих,
А тело ти
Крпе покривају;
Породица ти гладна, гладан ти,
А свецем називаш,
Кад меки лебац доспе како год
На незастрт ти сто.
Не мо'ш за своје да се побринеш,
А овамо се стараш
За велики свет,
Да га усрећиш.
У небо ти је приступ слободан,
А кучнеш-ли пред дворе господске
Затварају се врата пред тобом.
Са богом другујеш,
А кад господу ословиш,
Ни одговор ти не дају.
Једни те људи зову
Проповедником, апостолом светим,
Други те презиру
К'о лукавога зликовца;
Ко си? Од куд си ник'о?
Признају ли те родитељи с диком
За сина ил' румене од стида,
Кад чују име твоје?
Како се роди?
На земљи ил' на сомоту?

— Хоћу-л' да причам причу,
Живот му до сада?
Причаћу . . . Да сам сликар
Насликао бих форму потока,
Како из простих стена извире
И после јури мрачном долином,
Где е' легу црни гаврани
И како вода за кам запише
И како вали вечно хује, плачу.

Благоје Бранчић.

(Наставиће се.)

ЗА НАЧЕЛО.

РОМАН МИЛАНА САВИЋА.

ПРВИ ДЕО.

(Наставак.)

д Срба медуа одлазило је неколико њих „код сунца“ да се ране. Ту су ручавали, ту су вечеравали. У ту се гостионицу упутио био и Јован. Чим је ушао, обеси шешир о клин и седне за сто, за којим су седла већ два госта; поздравио их није а нису се ни ови ништа обзирали што је сео у њихово друштво. Тек кад је Јован пред собом имао чорбу, окрене се онима и запита их:
— Је л' добро пиво?

Ови ћутке мануше главом да је добро, на које Јован од послужитеља заиште чашу. Кад му је овај донео, подиже је Јован у вис према светлости, прогледати мало кроз чашу и за тим је привуче к устима. Испразни је скоро сву. На то климну задовољно главом и поче да кашика чорбу. Кад је био готов, подиже главу и погледи послужитеља а овај му на то донесе меса. Јован је нагло секао јело и нагло га је жватао. Тако је исто нагло појео и тесто. Још

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

није ни прогутао последњи залогaj а већ је вадио дувањару из џепа и почео мотати цигарету.

— Има ли данас испита? рече, запали цигарету и погледи ону двојицу.

— Ја богме не знам, одговори један.

— Има, примети други, и то други теоретичан.

— Тако! рече Јован. Е, баш идем да видим, шта ће питати ти наши професори. Да ми је само да га збацам с врата.

— Ја сам прексутра на реду, одговори онај први, протегласт, висок момак, који се звао Рајко Мирковић.

— Гле, ја и заборавио, рече опет Јован, благо теби. На мене је ред тек за две недеље.

— Па није ни то далеко, примети онај други, омањи, мало риђаст момак по имену Живко Ракић. Ја се нисам још ни јавио.

— Па што ниси, рече Јован.

— Та мислим у суботу што долази, одговори Живко. Међу тим почео сам да терам неку платонску љубав.

— Шта? зачуди се Јован.

— Та, то је више онако, насмени се Живко, јер ако хоћу да дођем до успеха морам или платонски те да је обавијем око прста, или просто узети је за жену. А ово друго као да ми се не свиди.

— Којешта! одговори Јован и устане.

— Није то баш тако ни којешта, рече Живко. Слушај ме само — говорио сам и Рајку, али он као да не мари — та девојка има и неку другарицу....

— Мани ме, док не положим испит, рече Јован намргођено, а после ћемо се опет разговарати. Хајмо сад у кавану.

— Јован се поздрави с Рајком и оде са Живком из гостионице

— Идите само, идите, говорио је Рајко у себи гледећи за онима. Наши путеви се деле већ давно. Јован, он још које како; али Живко!

После тих речи устане и Рајко и оде из гостионице.

Међу тим се она двојица упутила у кавану.

— Сутра је састанак раденика код Цобла у Финфаузу, рече Живко, требало би да одемо и ми тамо.

— На сваки начин, одговори Јован живо, и ако узмогу, говорићу и ја.

— Требало би, настави Живко, па бих говорио и ја, само да умем, али ти знаш, да немам говорничког дара.

У том уђоше у кавану.

Лево од уласка, за више округлих столова, седели су Срби медици. пили црну каву, читали новине или се разговарали. Јован и Живко седоше за сто, који је био у прозорској шупљини и послужив-

тељ им донесе црну каву. Са осталим друговима поздравише се прилично хладно а тако исто су их поздравили и они; само неколико млађих ђака приступише им и поседаше близу њих и то са изразом особитог поштовања. Јован и Живко примише њихове поздраве као данак, који им припада, и наставише срцање своје каве.

— Добио сам под кувертом последњи број „Заставе“, рече један од млађих ђака, извади лист и пружи га Јовану.

— Тако! проговори овај и не хтеде лист ни узети у руку. Не занима ме ни најмање мудровање те застареле баке.

— Дад га мени, рече Живко и узме „Заставу“, бар да видим, шта хоће.

Онај, чији је био лист, погледи и једног и другог мало зачуђено и чисто порумени; али одмах за тим климне главом у знак да одобрава, што су тама рекли. И остали, који су ту били, као да се слагали са речима Јовановим и Живковим, ма да се могло приметити, да су их те примедбе, бар из почетка, прилично немило дирнуле. Но кад их је Јован погледао пола хладно пола поругљиво, похиташе да смешењем докажу, да ни они не мисле друкче о „Застави“. А онај, чији је био лист, чисто је очима молио за опроштење, што је тако глуп, те држи те новине.

Јован се није дуго бавио у кавани; плати и оде, и остави Живка са осталима, да претресају садржај „Заставе“. Кад је био на улици, упути се управо у свој стан, да настави своју науку. Ту га је већ дочекала госпа Агата и одмах с врата јави му, да је на место икона метла друге слике, које ће му се за цело допасти. Јован погледи на зидове и кад је видио, да су обичне слике из живота, изјави задовољство својој газдарици; за тим јој рече, да изађе из собе, јер жели да је сам. Госпа Агата погледи га увређено и оде а не рече му ни речи.

— Помисли само, поче свом мужу, који је опет седио код прозора и опет крпиво неке чакшире, истерао ме је из собе!

— Јесам ли ти казао, да оставиш тог Турчина на миру, одговори јој мајстор Флоријан и погледи је преко наочари, ти некрштени баш су дивљаци.

— Та крштен је, шта опет булазниш, викне госпа Атата, само против своје воље.

— Знамо ми већ те, гуњгао је Флоријан, писмо га требали пустити ни у стан. Али чувај се ти њега. Ти су Турци особити људи.

Агата, часна госпа од својих четрдесет и неколико година, морала се малко насмешити. Ласкало јој, што јој је муж љубоморан.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Богме, поче, ако ћеш ићи у крчму, онда не знам, шта ће све бити.

Флоријан загњури нос у посао и није рекао ништа. Свагда га је немилостиво дирнуло, кад год би му жена споменула крчму, у коју је тако радо ишао.

Међутим је Јован опет заузео своје место и ревносно се бавио науком све до четир сата. Онда устаде и оде да буде при испиту. Кандидати, који су полагали други ригорозум, били су добро спремљени, и декан се повољно изразио о њима. Јован се на то само насмешио; њему се допадали одговори а шта ће декан приметити или да л' ће их још чак и похвалити, то му је била тако глупа не-смислица, да је чисто изгубио вољу и да полаже испите пред таквим људима. Али шта је знао радити! Док не добије своју диплому, у њиховим је рукама; — али после!

У повратку нађе се Јован на улици са Живком, који му приступи с неким тајанственим изразима на лицу.

— Епо гледај, рече му полугласно. Видиш оне две цуре. Једна је моја — ха, ха, ха! — платонека љубав. А како ти се допада она друга?

— Није ружна, одговори Јован.

— Па како иду, настави Живко.

— А познајеш ли се већ с њима? запитаће Јован.

— Још не; али с Бечкињом неће бити тешко упознати се. Аха! Сад се разилазе. Баш идем за сном.

Живко се нагло упути за девојком, о којој је говорио а Јован оде опет у кавану да прегледи вечерње листове. Ту се бавио тако по сата. За тим пође у шетњу, да онда оде на вечеру „код сунца“. Ту је већ затекао Живка.

— Брате, викне му овај на сусрет, да ти причам, што ми се десило!

— Ако је само занимљиво, рече Јован и испразни чашу пива, коју му је послужитељ метнуо на сто.

— Почетак познанства, каквог себи ја замишљам, није никад занимљив, одговори Живко и патегне такођер своју чашу. Занимљив је тек свршетак.

— Да чујем, рече Јован.

— Као што си видио, поче Живко, пошао сам за њом. Једва сам је стигао. Познала ме је, да видиш, и почела се смешкати. Ја одмах у разговор с њоме а она и хоће и неће. Пренемаже се, помислим у себи, али не попуштам. Нисам хтео да јој кажем, да сам медик и да сам већ довршио своје науке, да не мисли одмах, да узимам ствар са сентиментално-озбиљне стране, већ сам говорио о том, како тежим, да се с њоме упознам. Нисмо ишли дуго заједно, морала је ући у једну кућу. На моје наваливање, да се опет састанемо, није хтела да ми одговори; али

мени је за сада доста. Знам где седи а познанство смо већ почели.

— На том ће и остати, примети Јован.

— То ме онда још не познајеш, рече Живко. Ја ти кажем, да ми се девојка допада, а то нек ти је доста.

— Па шта мислиш?

— А шта ћу мислити! Мислим наставити познанство и тако даље.

— Ако је луда, она ће ти насести.

— Ја и не тражим префригане љубавнице, већ такве, где ћу ја бити искуснији.

У том уђе Рајко и седне за њихов сто.

— А с ким си то ишао мало пре? запита Живко.

— С мојом будућом швалерком, одговори Живко озбиљно.

— Тако! насмеја се Рајко. Онда ти честитам, јер цурица је баш лепа.

— Живко зна, шта ради, примети Јован.

— Знао га ђаво, рече Рајко, никако да се решим, да започнем које познанство. А сад би било и доцкан. Шта ћу бити још у Бечу! Два, три месеца па онда хајд у праксу, ако се не решим друкче.

— Живко не мисли тако, насмеши се Јован.

— *Utile dulci*, рече овај и наручи чашу пива.

Јован, Живко и Рајко били су вршњаци, из једног места. Заједно су били у гимназији, заједно су дошли на свеучилиште и ма да се у назорима разилазили, подржавали су ипак стару сvezу. Јован и Живко одоше у социјалисте а Рајко је остао омладинац. У току универзитетског живота били се разишли и друштвено. Јован и Живко све се нешто крили и све су имали тајне састанке а Рајко се држао веселог друштва, и само испити, који су захтевали мирно животарење, зближили су их попово. Али та свеза показивала се само у том, што су заједно ручавали и вечеравали, и то у гостионици, камо нису ђаци одлазили; иначе је ишао сваки својим путем. Од њих тројице био је Јован у приличном стању, али је потрошио био већ скоро све, што му је иза родитеља заостало, док је свршио науку. Већи део имања његовог отишао је на разна путовања. Живко је живио од стипендије, али је свагда умео тако да удеси, да је био при новцу, ма да му мати стара није могла слати ништа. Тек по кад кад га је стриц помагао. Рајко пак био је богат. Отац му је слао новаца, колико је год овај хтео, и Рајко је за време раскалашног ђаковања свог прилично и трошио. Но сад се увукао и он и издавао је толико, колико му је требало.

При ручковима и вечерама разговарали се обично о науци. О социјализму или омладинству није

било скоро никад разговора. Јован и Живко сматрали су Рајкове назоре за спрдњу а тако исто је и Рајко сматрао њихове назоре. Па шта онда и да говоре, кад не могу један другом доказати ништа. Иначе се прилично гледали и слагали.

— Да немам прексутра термин, рече Рајко, баш бих у здравље твоје нове љубави попио коју чашу више.

— А ти гледај, пићу ја, рече Живко и поче се церекати.

— То већ нећу, одговори Рајко, него прексутра ћемо се и тако овде наћи, сад прошао или бубнуо, па онда можемо коју и преко реда. Дотле ћеш за цело напредовати, па ћемо имати који штубас више.

— Дакле стоји, рече Живко.

— Не марим, дода Јован.

(Наставиће се.)

ПУТОПИСНЕ ЦРТЕ.

ЈЕДАН ДАН У МАЂАРСКОМ РИМУ.

II.

Др. Цобор ће ући у примасову палату, да преда старине па ће том приликом распитати: да ли ћемо и када ћемо моћи изићи пред примаса, да му се поклонимо и да замолимо за дозволу, да разгледамо збирке његовог музеја — а дотле ћемо ми мало разгледати примасову нову палату овако из дворинта.

Таман су Валтровић и Милутиновић пошли да разгледају неко старо римско камење по дворинту, ето ти нам др. Цобора где се враћа са поруком; да ће нас Његова Емипенција кардинал и примас угарске, Јован Шимор, радо примити у подне — ма да је нешто болешљив.

Према томе срочисмо, да се попнемо на брег и да до подне разгледамо чувену цркву — базилику.

Пођосмо улицом, што води у варош, и дођосмо до здања архидијецезалне библиотеке, у којој имаде до 55,000 књига и 1500 разних рукописа. Библиотека та смештена је у посебној јакој згради. На прочељу зграде је у врх крова кип светог Јеронима и испод њега табла, на којој пише латински, да је то библиотека архидијецезе острогонске. Од те зграде води лево широк пут уз брег, на коме је базилика. С нама иђаху тим истим путем, у стајаће рухо одевене жене и девојке, жураху се на мису. Пут је доста дуг и широк али ми пођосмо окомитом упречицом. С десне руке виђаху се кровови кућа, где станују каноници — чланови каптола острогонскога. — Дувао је оштар северац, да су нам образи све бридили.

Кад се попесмо на вис, стадосмо, да се мало издувамо и да бацимо један поглед на варош, што се повијала под нашим ногама.

Острогон није велико место — у њему једва да има данас 9000 становника. Ма да је ту седиште жупаније, суда, ма да имаде гим-

назију и семинар богословски, ипак је у граду све то мање света — јер трговина и занат ударају натраг а са тога се свет расељава. Варош се дели на западну и јужну а онај део крај Дунава, где је црква светог Игњатија и уз њу примасов нов двор, зове се митрополитски део вароши. Острогон има и два предграђа: Ђурђевац и Томашевац. Куће су у вароши доста велике и лепе.

Није ми овога пута посао, да причам историју вароши Острогонске али ћу ипак да додирнем неке црте из прошлости њезине.

Када су Мађари заузели своју нову постојбину, данашњу Угарску, били су истина монотејисте — клањали се једном богу — али нису били хришћани. Четврти кнез мађарски Гејза становао је у острогонскоме замку, покрети се овде и призове са запада попове и уметнике, да шире по Угарској хришћанску просвету; након неке године покрети се вером хришћанском неких 5000 мађарских племића и великаша. Ту у Острогону роди се Гејзи год. 979 син по имену Војк (Вук?), коме дадоше на крштену име Стеван — потоњи први венчани краљ угарски и оснивач краљевске лозе Арпадовића. Стеван је изискао у папе Силвестра II. дозволу: да оснује острогонски примат и да подели земљу на дијецезе; папа му је то дозволио и послао му је апостолски крст и круну, — ону исту, којом се и данас крунишу угарски краљеви, само што је горњи део те круне слењен са оном круном, што ју је Стевану послао на дар цар византијски. Год. 1000. крунисао се први краљ угарски овде у Острогону.

Да казујем овде, шта је Острогон пренадио за Татара (1243 г.) и за Турака (1543—1683), морао бих преврнути по где који лист из историје, на коме су крвљу уписана и имена многих Срба, који су пали отимљући Острогон од

WWW.UNILIB
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Турака као војници »Острогонске милиције«. И данас се овде помињу јуначка дела Ђорђа Радића из год. 1549. Но свему овом пре би било места у потоњој монографији Острогона а не у овој летимичној путописној цртици.

Испред турске навале преместили су острогонски примаси столицу своју у Трnavу а затим у Пожун.

Године 1820. вратио се примас Александар Руднаји опет у Острогон са каполом заједно и решио, се да на острогонскоме вису озида садању базилику. Што смислио то и урадио.

Базилика, што стајасмо пред њоме разгледајући њезине огромне размере, грађена је неких 34 године дана. Примас Руднаји зидао је од год. 1822—1831. и подигао јој зидове до кубета — дело његово наставио је примас Ј. Копачи године 1839, довршио је грдно кубе, почео је цркву изнутра мраморисати и исписивати по оде год. 1847. богу на истину — након њега довршио је базилику примас Јован Сцитовски и осветио је год. 1856. Од дана када је ударен овој базилици темељ па до дана освећења јој утрошено је на ову грађевину 2.051,527 фор.

Заћосмо базилици с прочеља и успесмо се на 12 басемака у трем, који је 139 стопа широк а 36 стопа дубок — а држе га грдни стубови. Ту су у томе трему прибележена имена Руднајево, Копачево, Сцитовскога и садањег примаса Шимора — који се овековечили овом грађевином. У томе трему имаде и два велика кипа: св. Адалберта, бискупа прашкога, апостола хришћанства у Угарској, и краља Стевана.

Острогонска базилика је грдан неправилан четворокут и сва јој је лепота у дивноме положају јој на брегу и огромности њезиних размера, јер је осим трема дугачка 251 стопу а широка 151 стопу. Зидови су јој 107 стопа високи, а над средином јој се издигло грдно кубе.

Ућосмо у цркву са леве руке на мала врата, где се обично улази. Бијаше на свршетку литургије а последњи звуци грдних оргуља брүјаху кроз огромне просторије готово празне цркве — јер оно мало побожних жена једва да беше испунило неколико скамија. Богослови семинарци отпојаше складно још једну и то последњу црквену песму на поћосе редом из цркве.

Застадосмо још за неколико тренутака, да разгледамо по цркви. У средини цркве дале се високе скеле, јер се нешто оправља око кубета. Прекорачисмо преко гредица на сред цркве

па поћосмо у »сакристију«. Ту затекосмо двојицу каноника и др. Цобор нас приказа каноник у дру Јулију Меслењију и замоли, да нам покаже хранилицу базилике. Каноник се одазва врло радо жељи нашој и уведе нас лево у високу одају на свод, која опасује олтар исто онако, само много шире, но у карловачке саборне цркве. У одаји овој бијаху две грдне гвоздене Вертхајмовке.

»Као знаоце црквених утвари источне цркве« — окрете се каноник Меслењи Валтровићу и Милутиновићу — »знам да ће вас највећма занимати ове две древности«.

Каноник извади из ормана прво грчку икону св. Константина и Јелене на емајлу и оба наша археолога приметеше, да је живопис иконе много старији од оквира јој. За иконом овом извади другу мању — беше то српска православна портатила за расклапање на олтару и на њој беше исписан Христос, мати божија и свети Јован са српским натписима. Валтровић и Милутиновић разгледаше портатилу пажљиво и познаше у њој српски рад из XVI. века.

Још нам показиваше каноник Меслењи у овоме орману голпије за чување св. мошти, путире из XV. века, реликвиаре од кристала и рокове за чување »св. јелеја«. Све то могосмо да узмемо у руку и да разгледамо по вољи.

У другој гвозденом орману беху ствари, којих се по изричном налогу примасову нико није смео дотицати.

Беху то разни златни крстови још из времена краља Матије, стари напрсни крстови разних примаса, инфуле окићене бисером. Међу овим утварима бијаше и крст, на који се закљину угарски краљеви, кад по се крунишу, и уљарница, у којој се чува свети миро, којим се миропомажу.

Обрнусмо се на другу страну. Ту беху у три ормана силне одежде старинске по врло скупоцепој изради талијанској из XVI. века, златоткани стихари — затим одежде новије рађене по узорцима хришћанске ренесансе а по нацртима примасовога архитекта Ј. Липерта а везле су их дувне из Деблинга крај Беча.

Међу старим књигама, што се чувају ту у хранилици, показаше нам златан missale из године 1511. у Мјецима и pontificale са дивним иницијалима из год. 1543., илустрован лепо колорисаним дрворезима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

На дуваровима ове хранилице висаху ликови свију досадањих примаса угарске. Било их је до сада 72 на броју а садањи је по реду 73-ћи.

Из хранилице уђосмо у зимску капелу каноника, да разгледамо у њојзи ковани посребрњени олтар из доба Марије Терезије. Капелу ову греје велика лепа пећ — скамије су јој постављене јастуцима те се у њојзи угодно молити богу при највећој дичи и зими.

Из ове капеле воде врата у некадању архиву, где ће се на пролеће уредити ризница базилике и поређати утвари у посебне стаклене орманове.

Услужни каноник опрости се с нама, јер је морао ићи примасу — а наложи црквењаку, да нам покаже још и костурницу.

У костурницу се силази десно од оних врата, где уђосмо у базилику. Сиђосмо доле на степенима и уђосмо у подземну цркву врло високу и светлу. Беше ту тако хладно, да морадо смо метнути шешире на главу. У овим катакомбама сахрањени су примаси Руднаји, Копачи, Сцитовски и велики војвода хапсбуршки, примас Каролус Амброзије, који је умро у цвету младости своје у 23-ћој години живота свога. У другом одељењу разгледамо гробове посвећених бискупа и каноника. Гробнице су узидане у дуварове и изгледају као оно фијоке у апотекара а с поља пише, чији је који гроб. Међу канонцима наиђосмо на гробове двојице световњака — једно је био гроб архитекта Ј. Б. Пакша, који је градио базилику год. 1839. заљубио се у жену свога слуге па га овај убио из љубоморе — друго гроб учитеља краља Матије.

Звонар нам казиваше, да су туде сахрањивани само они световњаци, који су били рођаци канонцима и бискупима. Међу тим гробницама падоше нам у очи два натписа: Ана Станковић рођена Мозер — која поживе 87 година, и Ана Хофман рођена Станковић, која у својој 63 години умре као жена Кастора Хофмана. Не беху ли те две покојнице Српкиње, које пређоше у римску веру?

У костурници овој имаде још ваздан празних гробова — звонар велаше, да се ту и сад сахрањује сваки честит хришћанин, који приложи базилици 150 фор. — што баш није тако претерано.

Изишавши из костурнице униђосмо опет у базилику, да разгледамо још и оне две побочне капеле — леву сву од црвенога мермера, коју

је озидео „Bakoczy de Erdeud“ (Ердута?) и десну, у којој је дивни саркофаг младога примаса Карла Амброзија. На левој страни око средине цркве имаде велика статуа Пазмана, оснивача универзитета пештанскога и чувенога угарског богословскога семинара бечкога, који још и сада носи његово име.

Бијасмо се у велико удубили у разгледање грдне олтарске иконе Григолететијеве »Успеније богородице«, која је 40 стопа висока а 20 стопа широка, кад се на један мах зачу громорни глас проповедника са предикаонице. Бијаше то каноник Кротки, за кога нам рече др. Цобор, да често и по пет пута на дан проповеда са тога места. Око проповедника бијаше се окупило до 200 слушалаца, већином жена. Глас му грмљаше по великој цркви као труба јерихонска — говораше о Христу као небесном војводи. Приђох ближе, јер ме занимаше, да чујем тога чувенога проповедника. Говораше старац с необичним жаром и знађаше, да зачини проповед своју и сарказмом, упоредив Христа са данашњим вођама, који иду војсци за леђи. Слушаоци бијашу очевидно потресени и занесени. — Каноник проповедаше мађарски а у последњим кљупама бијаше засело њих 20 Словака у гуњцима и блејаху по цркви разјашив своја широка уста. Виђаше се по њима да не разуму ама баш ни једне речи, па зато и гледаху непрестано на она два три врашца, што прелетаху преко скела дигнутих у цркви до у врх кубета. Врашци бијашу увардали, да су стражња црквена врата отворена, спустише се ниже и прелетоше преко цркве. Да онај главати Јанко, што сеђаше с краја, није брже боље затворио уста, богами ако му не би врашци улетили били у њих, мислећи да су то зар она мала црквена врата.

Изиђосмо из базилике тутнувши неку мрак у звонару у шаку. Др. Цобор оде у звонарев стан, да изиште кључе од врата, што воде у рушевине старе цркве или града, где је капела краља Стевана.

Мало час па ето ти звонареве ћерке, да нам отвори врата. Лепо девојче пађе се мало у запари, кад тугну кључ у кључаоницу а не мога да га обрне, јер неко несташно дете беше укљукало у кључаницу шљунак. Већ мишљасмо, да ћемо се морати вратити, кад се Валтровић сети »из потаје гује«. Два три бода ножићем па ти вешта рука дра Цобора извади шљунак из браве и ми уђосмо у авлију и отуд се успесмо кроз дугачак и узан ходник у капелицу.

WWW.UNILIB.R
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Капела је спретна и малена а рестаурирао је примасов архитекта Ј. Липерт у старом мађарском стилу. Стубови су остали они стари а по дуваровима је сликар Јопет из Беча испи-сао 5 лепих слика из живота краља Стевана. Прозор је на капели двојни и гледи на Дунавац.

Бијаше већ прошло 11 сати, кад се спуш-тасмо низ брдо опет у варош. Др. Цобор би-јаше испредњачио, да види, шта ће бити са на-шом аудијенцијом а ми сврнусмо у кавану, да се прихватимо шољом црне каве, јер бијасмо богме баш подобро озебли на вису.

Кавана беше пуна Чивута, који нас разгле-даху љубопитно. Беше им збиља необично, што пре подне иштемо црну каву. Један нас је осо-бито пажљиво обилазио и загледао; читих му из очију, да би желио да нас освоји и већ се бијих спремио, да му кажем, да смо из Грчке па нас је послала влада, да купујемо коње за војску — али у томе уђе и др. Цобор са по-

руком, да пођемо на аудијенцију примасу. Ста-ри Чива је чисто жалио, што нас није одмах освојио — можда би што и ћарио — овако му измакосмо, а није знао, ко смо и откуда смо.

Сахат је избијао равно полак дванаест, кад смо се пењали уз степенице нове примасове палате бацив у проласку поглед на стубове од дивног црвеног француског мермера, који др-жаху лаке степенице заоквирене ремек-бравар-ским радом. Пењући се у палату, не могах да не узданем сећајући се оних трошних чамо-вих басамака, који воде у кућерак, у коме седи српски патриарх у Ср. Карловцима. Те исте мисли су попале и моје другове, који се зар сетили олупане зграде београдске митро-полије.

Др. Цобор нас уведе у лепо предсобље на првоме спрату и оде на други спрат, где ста-нује примас, да нас пријави, да смо дошли, да му учинимо своје подворење.

С. В. П.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

КАРЛОВАЧКИ ЋАК. Приповетка. Написао Ко-ста Руварац. Свеска 119. Народне библиотеке браће Јовановића.

Уз старе писце наше: Рајића, Магарашевића, Сте-рију, Доситија, Трлајића, Лазара Лазаревића и Вит-ковића, и новије: Његуша и Богобоја Атанацковића, којима је дела — некима сва, а некима само одабрана — наново наштампала књижара браће Јовановића узевши их у „Народну библиотеку“, дошао је са 119. свеском те збирке и Коста Руварац са својим „Карловачким ђаком“. Први пут је „Карловачки ђак“ угледао света у алманаху „Преодници“, што су издали великошколци Срби у Пешти године 1863. а после је добио места и у „Скупљеним списима Косте Руварца“, које је издао Ђорђе Поповић, у првој књизи, године 1866. Покојни Дамјан Павло-вић, критишући „Преодницу“ у „Даници“ 1863. го-дине, заneo је у другом делу своје критике за Ру-варчевог „Карловачког ђака“ и изнео неке мане и замерке те тиме изазвао прво уредника „Данице“ Ђорђа Поповића на опозицију, а затим и Руварца на антикритику, која је под насловом: „Нешто на пре-суду „Преоднице“ изашла најпре у „Даници“ исте године а после прештампана у другом делу „Ску-пљених списа Руварчевих“, што је трудом Ђорђа

Поповића изашао године 1869. У антикритици је својој Руварац оштро и темељито побио Дамјана Павловића те свог „Карловачког ђака“ момачки од-бранио и опрао. Приповетка је та Руварчева одиста тако неоодољиво-умиљато написана, карактери су у њој тако пластично и доследно насликани, главна су лица, Љубинко и Драгиња, тако симпатична, две три епизоде тако карактеристичне а врло zgodно улетене, „Карловачки ђак“ је једном речи тако за-окружена, жива слика из друштвеног нам живота, да потпуно заслужује места у збирци најлепших дела из наше књижевности. Добро су дакле урадила бра-ћа Јовановићи, што су „Карловачког ђака“ у ту збир-ку уврстили. „Скупљених списа Косте Руварца“ канда већ понестаје а штета би, грдна штета била, да се овај или онај рад вреднога покојног Косте изгуби. Кад опет дође прилика, нека „Народна би-блиотека“ донесе и Костин „Саски дворцац“ и „Не-верну Даницу“, ма да је недовршена, а не би баш шкодило и преводе Костине, н. пр. Кунишеве „Учи-тељеве ћерке“ и Хајзових „Двоје слепих“ у тим ма-лим књижицама још једаред изнети пред свет, јер је Руварац преводио брижљиво и лепо, као ретко ко пре њега а и после њега.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ДИМ. Од Ивана Тургењева. С рускога превео Илија Вучетић. Друго издање.

Како су у нас јадне књижевне прилике, како слабо ко хаје за књигу, ма и најлепшу, то неће звонити чудно, кад се као дивно чудо констатује, да је књига која и након седамнаест година дочекала друго издање. Осуђена су у нас и најбоља изворна дела да годинама чаме по магарама књижара-издавача и тек са највећом натегом у читалачки свет продру, а камо ли тек преводи, па ма пресађивали и најпризнатије умотворе књижевних великана у туђих народа. Тургењевљев је „Дим“ у Вучетићевом преводу ето хвала богу бела врана у томе погледу. Као што из предговора другоме издању видимо, разграбило се прво издање тога превода одмах још оне године све до једног комада па ево је после седамнаест година васкрсао превод тај у другом издању, у красном издању са ликом гласовитог писца.

Тургењевљев је „Дим“ културан роман; у њему је до душе, као што Немац Јулијан Шмит у расправи својој о Тургењевљевом књижевничком раду, у Вестермановом илустрованом месечнику, у новембарској свесци од године 1877. вели, културна слика

само задак; са много је сјајнијом бојом, него у роману: „Очеви и деца“ изведена љубавна новела, али се друштвени одношаји руски духовито претресају и неумитна сатира шиба им зле стране. Нема сумње, тенденција је „Диму“ лепа и узвишена а драж приказивања толика, да шале вуче читаоца за собом; писан је „Дим“ онако, како је то умео само Тургењев.

У другом овом издању прештампан је и на чело метнут предговор првом издању и у том је предговору сем живота и оцене књижевног рада Тургењевљевог у опште а напосе важности самога овога романа регистровано још и то, шта је донде — до године 1869. — у нас и Хрвата преведено од Тургењевљевих дела. Има затим и друго издање свој особени предговор, у којем су наша места три писма Тургењевљева преводиоцу, у оригиналу и српском преводу; писма су та већ саопштена била у „Јавору“ лањске године. Омашка у том предговору, по којој је Јокајев „A kalóz király“ прешао Емилу Казару, изглађена је у првом броју „Јавора“ ове године. —

Превод је скроз чист био и врло добро испао био за руком већ у првом издању а сад је још дотериван и наново углађен те га је права милина читати.

У М Е Т Н О С Т.

СЛИКЕ И ПРИЛИКЕ из дечијег живота. 32 гласовна комадића у обиму од пет гласова. За вежбање и увесељавање почетника на гласовиру написао Роберт Толингер. Дело 8. Панчево 1886. — Цена 60 нов. или 1 динар 25 пара.

МЛАДОСТ РАДОСТ. Дванаест гласовних сличица ради вежбања у предавању на гласовиру напреднијим ученицима за божићни дарак написао Роберт Толингер. Дело 9. Панчево 1886. — Цена 50 нов. или 1 динар.

— Од књижаре Браће Јовановића у Панчеву примили смо на приказ ове две нове музикалије, што их је та књижара својом накладом издала:

Српској публици познати композитор принео је овим делима нашој омладини, која свира у гласовир, леп, смишљен дар, који има не само педагошку него и вештачку вредност а за наше прилике толико већу важност добија, што у истини потпуно испуњавају ова дела у српској музичкој књижевности грдну празнину, т. ј. поучну струку.

„Слике и прилике“ садрже 32 мања парчета у обиму од пет гласова. Па и у тим уским границама гласовног обима знао је композитор створити парчад, која дишу животом, а побуђују вољу на свирање.

У „Младости радости“, што је опредељена за напредније свираче, има 12 лепих музичких слика. Осим „Рождества“, које је збирци на челу, и комадића „Лаку ноћ“, којим је збирка завршена, све су остале песме дечије, повађене из „Невена“, „Голуба“ и чика-Стевиног „Бадњака“, све саме песме, што цртају дечији живот, те ће их млађани ученици и ученице у сласт свирати.

Формат је Петерсових издања, дакле за ђачку руку врло удесан, уобичајене талијанске ознаке темпа преведене су на српски и то скоро махом добро и погођено, а спољна је израда врло лепа и елегантна.

Нека су топло препоручене обе ове музикалије српским родитељима и учитељима, који српску децу у гласовиру поучавају.

Л И С Т А К.

ПИСМО ВУКА СТЕФ. КАРАЏИЋА НИКАНОРУ ГРУЈИЋУ.

САОПШТИО ВЛ. КРАСИЋ.

Landstrasse Nr. 362.

*Пречасни Господине,
Многопоштовани пријатељу!*

За чудо ми је што ме не удостојисте одговора на писмо моје од 14. (26.) дек. пр. године! Не могу мислити да га нијесте примили, јер сам га собом дао на пошту, а платио га овдје нијесам (бап за то, да бисте га поузданије примили). Ако ли га не будете примили, потражите га у Варадину и ту у Карловцима на пошти. У њему сам Вас молио, да бисте Њ. Ексселенцији напоменули, у име моје, за попа Вука Поповића у Котору, особито сад како је которски прото постао архимандрит и велики викариј. Ако сте Ви оно писмо моје примили и Њ. Ексселенцији моју молбу казали, увјерен сам, да су Њ. Ексселенција, по својој милостивој благонаклоности к поме-

нутоме попу Вуку и по разговору овдје са мном, већ одавно за то писали у Задар Г. владици Мутибарићу.

Г. Рајевски рече ми ономадне, да напоменем Њ. Ексселенцији одговор за некакав манастир, за које ја опет Вас сад такођер молим (Њ. Е. ће се сјетити тога).

У почетку мјесеца Маија, ако Бог да, мислим сићи тамо к Вама и подуже се ту забавити; али се надам, да ћете ме дотле удостојити одговора барем на ова писма.

Молећи Вас, да Њ. Ексселенцији за мене руку пољубите, с истинијем високопочитанијем остајем

Ваш

у Бечу 10. (22.) фебр. 1847.

покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

Л И С Т И Њ И.

Г Л А С Н И К.

(Тринаеста светосавска гимназијска беседа) биће ове године у дворани „код царице Јелсавете“. Гимназиете се спремиле, као и свагда досада, да публичку забаву и развеселе лепим певањем, свирањем, и декламовањем, а сабиром на илмениту целъ саме беседе обећала је госпођица Милева Костићева своје суделовање. Програм ће се извађати овим редом: 1. „Лаку ноћ!“ сложио Це, пева мешовити лик гимназијски. — 2. „Сватовац“, од Толингера, свира на гласовиру гимназиста Стеван Адамовић. — 3. „Грануло је премалеће —“ сложио Салингер, уз гласовирску пратњу пева дечији лик гимназијски. — „Ожидание“, романца од Донаурова, уз гласовирску пратњу пева госпођица Милева Костићева. — 5. „Ш. низ српских народних песама“, удесио Тихомир Остојић, пева мушки лик гимназијски. — 6. „Air varié sur un thème de Racini“, од Данкле, уз гласовирску пратњу свира на виолини гимназиста Коста Алексић. — 7. „Зора зори —“ сложио Сладечек, пева мешовити лик гимназијски. — 8. „Минадир“, од Лава Костића, декламује гимназиста Петар Костић. — 9. „Сироче“, алт-соло и збор, сложио Хајдрих, пева гимназиста Ђура Триковић и мушки лик гимназијски. — 10. „Где тицице —“ сложио Це, пева мешовити лик гимназијски.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште.) Пробавивши два месеца у Сомбору и крај најбоље труде и рада претрпивши новчане штете од својих 500 форината вратила се дружина српског на-

родног позоришта амо к нама, да код нас проведе другу половину зиме. Ми смо ју Новосађани дочекали вољно, као што се дочекује најмилији гост. Шест се вечери досад приказивало у дворани позоришној на увек у пуној, дупком пуној а једаред дваред и прецуној кући. За тих се шест вечери у три маха изнеле пред овдашњу публичку новости а то је саравмерно много, кад се узме у обзир, да је са кризе, која је летос наступила била у позоришном особљу, и услед тога изазване дополовичне нове организације учење нових комада отештано било тиме, што се и стари комади морали наново уигравати а и новајлије мал те не махом били још почетници у струци својој. Као први нов комад, и то изворан, а и као први приказ ове сезоне прешла је други дан божића позоришну гламу Мите Поповића, којој је наслов „Наши сељани“. Прошле смо године у првом броју листа свога саопштили читаоцима, да је та позоришна игра Мите Поповића приказана била први пут у Вршцу лицем на нову годину 1885. Том смо приликом и то саопштили, да је писац поднео комад тај „Матици Српској“ на награду и да су умољени били Јован Ђорђевић и Милорад П. Шапчанин у Београду, да поднесу мњење своје о тој игри. Песник је у току прошле године у нашем „Стражилову“, у „Јавору“ и „Бачвану“ саопштио поједине приворе из „Наших сељана“ а на седници књижевног одељења „Матице Српске“ 4. децембра п. г. прочитана су мњења оценитеља те се видило, да се исти у мњењу разликују. Дати су онда „Наши сељани“ на мњење Ђорђу Малетићу у Београду, и он ће имати да рени судбину њихову код „Матице Српске“. Међутим су „Наши сељани“ у току прошле године приказани били свуд, где се год бавила позоришна дружина, дакле у Панчеву, Земуну, Митровици, Руми, Вуковару, Осеку и Сомбору и каже се, да су постигли леп успех.

Не да се поређи, да се и овде у нас могли похвалити неком врстом успеха. Друго је питање, које су чињенице ту радиле те се успех постигао. О томе не би згорело било, коју искрену и отворену прозборити и ми ћемо то што скорије на засебном месту у свом листу и учинити. Ради смо у опште говорити о теорији праве глуме из народног живота према особеној некој врсти, што је код Мађара у новије доба ушла у моду и одметла се у неки т. зв. *pérszintű* особеног кроја и соја. Додирнућемо том приликом и значај музике у таквим глумачима те гледати да осветлимо питање, да ли је Јован Пачу добро схватио дух те музике, која ваља да буде речит тумач осећајима и мислима „наших сељана“, и да ли је у таквих глума из народног живота музика ту глуме ради или глума музике ради. О свему том опширније првом приликом а сад још само треба да споменемо, да је приказ комада био прилично округао; било је по гдечега и кошкастога али тога није било у толикој мери, да је могло кварити целокупног учинка. „Старе куће“ у позоришној нашој дружини вешто су и мајсторски удачуле живота појединим типовима. Драга Ружићка и Јеца Добриновићка печене су у свом послу. И једној и другој иде то од руке. Ружић и Добриновић имали су такођер лака посла па опет би вредно било заштити се, да ли је Ружић првог швабу дигао к себи горе или је њега први шваба повукао за собом доле. Од осталих је још канда највише крви и меса било у Димитријевићевог Стевана писара. Певање није могло задовољити ни скромније захтеве; кор у првој промени трећег чина и коло на завршетку дало се некако и слушати али су самопеви и двопеви доказивали, да је у овај мах певање у нашем позоришту девета брига. О ономе, што се зове сигурност у такту, нема ту ни трага, а где ли би се могла тражити још и укусоност у начину певања и нужна изразитост! Велики је то недостатак и тим се већма осећа, што би фонда било ту. Како ли би н. пр. дивота било слушати Марковићев лепи глас, само да је обраде, умења. — На св. Стевана дошла је била на ред Трифковићева „Избирачица“ и то као допуна Николић-Шлезингеровом „Краљевићу Марку и Арашину“. У „Избирачици“ је Ленка Хаџићева играла насловну улогу а некадања жена Савета допала је сад Милке Максимовићеве, која ју је симпатично приказала. Даринка Бандобранска је у Милицу мало нашла гравива за промишљен приказ а у томе није имала право. Тим је више Добриновић нашао на Тошици а што је нашао, с тиме нам се похвалио баш својеки. — „Краљевић Марко и Арашин“ од новије је доба после многогодишње почивке поново увршћен у репертоар и добро је дошао као комад, што се даје недељом и свецем. — Тотов „Сеоски дола“, што је приказан био у недељу после Божића, познат је овдашњој публици од преклањања два приказа. Улоге су додуше од то доба многе прешле у друге руке, али је и ова нова подела улога удесна те се комад игра живо и складно. Марковић је Стеву Драгића певао овога пута нешто слабије, јер није био особито диспонуван. Од Милана је Ђурђевић створио сасвим пријатан лик а Добриновићевом смо се Крадићу опет сити намејали. — У понедељак 30. децембра пр. г. давана је први пут овде Вилбрантова „Робијашева ћерка“, коју је дружина још пролетос у Панчеву научила. Софија Вујићка, која је том приликом после дугог времена први пут опет ступила овде на позорницу, Драга Ружићка, Јеца Добриновићка, Ружић, Миљковић и Добриновић, све је то од реда имало благодарне улоге и свако је то анало благодарност своје улоге употребити на то, да целину поуну и таквом је начини, каква се ретко виђа на мањим позорницама. У Вујићкиној и Ружићевој игри било је одиета момената савршено лепих. — Нова је година донела Суботићевог „Милоша Обилића“ са Миљковићем у наслов-

ној улози. Миљковић је био баш управ оно, што песник у уста меће цару Мурату: *красан јунак, господска прилика*. Сваке је хвале достојан пијетет, с којим је Миљковић играо свога Обилића; издвикоме то изрично, јер знамо прилика, где се тај пијетет губио из вида па се, као тобоже пред самом галеријом, играло прилично вашарски. — На појутарје нове године била је друга представа у претплати а давао се први пут Халмов „Стрелан“. „Стрелана“ даје дружина наша такођер већ од године дана амо, али је младој Милки Максимовићевој насловна улога дошла у руке тек пре четири месеца и то у Вуковару. Од то је доба играла у Осеку и Сомбору и толико ју је тиме проучила, да је овде у Новом Саду изашла пред публику са смишљеним и према снази својој добро изведеним приказом. Публика јој је са симпатијом изашла на сусрет и показала јој, да с интересовањем прати њен напредак. Представа је сем неких прилично крупних грешака, које редитељство има на души, текла складно. Ружић је давао Марсела-Жерара, Ружићка грофицу Аделу а Милојевић Пјера. За прво двоје не морамо ни рећи изрично, да су задатцима својим одговорили добро но за Милојевића, као новог глумца у дружини, с радошћу изрично спомињемо, да је био честит Пјер.

(Чешко народно позориште у Прагу). Ове ће се године навршити сто година, како се у Прагу у садањем земаљском, тада Ностицовом позоришту први пут давао чешки изворан комад, Тамов „Brětislav a Jitka“. Успомена на то прославиће се у народном позоришту нарочитом једном представом. Управа је мислила, да баш тај комад Тамов даде приказати, али како га нигде није могла добити, то ће по свој прилици узети Тамову гламу: „Obleženi Prahu od Švédů“ у преради Стјепанековој.

(Мађарско народно позориште у Будимпешти). Одбор за пресуђивање драма, које стигну народном позоришту мађарском на приказ, препоручио је у својој седници неки дан Доцијеву „Сечијеву Мару“, затим шаљиву игру у једној радњи под насловом „Телефон“ од Беле Капошије и опет шаљиву игру једној радњи под насловом „A kis mama“ од В. Карцога.

(„Рањен соко“). Млади сликар М. Танковић нарадио је по Љубинковој приповетци, коју у данашњем броју нашег листа саопштавамо, лепу, живописну слику у боји. Слика је та дужи времена била изложена на углу у књижари П. Турчијића у Београду. Слика приказује Косово-поље о сутону, као што се казује на једном месту у приповетци. Сунце залази; румени зраци пали на Ситницу а крај ње стоји Косовка-девојка те гледа у криво тело свога родитеља а мало даље веран коњиц сагао тужно главу. Неће да пије воде из кржаве Ситнице, већ полагаано умире од туге за својим господарем.

(Мункачијева нова слика). Прошла смо године у 6. броју нашег листа јавили читаоцима, како се поговара, да је Мункачија наурио, да моцартов последњи дан узме као предмет за нов свој рад. (Неки су говорили, да ће предмет слици му бити моцартова смрт, но најновија и најпоузданија вест оповргава то.) То поговарање поче мало по мало бивати све истинитије, јер се у последње време велики сликар све више и више почео бавити том идејом. Од летошње скице данас је постао већ прави основ за слику, јер су већ и групе распоређене. Држимо, да ће наше читаоце занимати, да чују, како је Мункачија схватио приказ из последњег дана у животу великог музичара. Ево, овако га описује париски дописник једних бечких новина: Сасвим напред, насред слике, седи у насловачи боји Моцарт. Бледо, опало лице нагнуто је напред, уста су му малко отворена, а испод уморних очних капака очи се једва виде. Једна му се рука малтаво опустила низ

столицу и држи лист нота а друга је слабо уздигнута, као да даје такав. Леђа је наслојено на бео душек, а ноге су му замотане у неку мараму. На целој слици чувао се Мункачија претеривања: нити је на главној фигури (на Моцарту) изнео патолошке појединости болести, нити јој је сувише љениљним изгледом или чаровним погледом у очима дао неки декламаторски и мелодраматичан израз. Слика неће ништа друго представљати, ван слику болесна човека, коме је воља преслаба наспрам клонулости и чији би се дух радо ослободио телесних мука. За гласовиром седи један од Моцартових пријатеља, који прати певаче, што стоје с леве стране инструмента. Певачи држе ноте пред собом, а на лицу им се може читати, како се увели, да сасвим по вољи отпевају композицију. Ту жељу ће особито да покаже једна фигура, која се нагла на гласовир и пажљиво посматра Моцарта, који такођер пева с њима. С чела поменутих фигури чисто можеш прочитати, дали ће Моцарт, јадни Моцарт на самрти, бити задовољан својим створом. Још једна група, која се састоји из три појаве, посматра Моцарта, али већ не из интереса према вештини. У тој групи је — лежник. Из његових стиснутих уста и оштрог погледа, управљеног на болесника, погађа гледалац, да се већ нема ничему надати. Та три лица заклоњена су од погледа болесникова шпанским видом, те тако смеју да пусте болу и осећају на вољу. На лицу им се огледа тај бол, као и једној женској прилици из наслоњаче вештакове и једном малини, који се повукао у један угао и тужно оборно главу к земљи. — Сасвим остраг види се неки сандук, неколике мане а крај прозора нека извештала кадивена столица — и то су сви додатци на слици, на којој се јасно види, да јој је и вештак тежио, да му се на слици огледа што једноставније достојанство. Такав ће распоред по свој прилици и остати до краја (ваља знати, да Мункачија више пути уме и најважније ствари знати да промене и то већ при крају рада, кад је већ слика тако рећи готова) — и за неколико месеци, можда већ и за два, биће слика већ и бојама израђена.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Горски вијенац, класични спев неумрлог црногорског владике песника, прештампаван је и у нас више пута. Али ево ће и на немачком језику да изађе по други пут. Др. Ј. Кирсте, филолог у Бечу, бацно се с особитом вољом на изучавање српског језика. Па је прегао, да на немачки преведе Његошев „Горски вијенац“. Ево је већ две године, како се бави око тога; а дао се на тај заиста мучан посао с највећом савешћу. Као што знамо од нашег једног пријатеља, др. Кирсте стоји тога ради у преници с познатим славистама: В. Јагићем, професором на свеучилишту у Петрограду, и Гр. Креком, професором на свеучилишту у Грацу, а и у лично саобраћају са славним Миклошићем, до ове године професором на свеучилишту у Бечу. Тако се можемо надати, да ће тај класични спев бити достојно приказан немачком свету не само у преводу него и с тумачењем. Од колике користи може бити такав посао по познавање наше књижевности, не треба да истичемо. А како је мучна работа превести на немачки баш такво дело, знаће сваки, ко се поље бавио превађањем каквог класичног дела. „Горски вијенац“ је толико теже превести, што у њему има доста места, које је и многому од нас Срба потешко разумети без коментара. А то је баш, чега за то узорно дело немамо. Због тога у нас тако ваљано дело, дело, коме тешко има равнио у нашој вештачкој песничкој књижевности, и није толико популарно, колико заслужује. Истина, да има много Црногораца, Далма-

тинаца и Бокела, па иначе и неизобразених баш књижевно, који знају скоро цео „Горски вијенац“ на изуст, (Далматинца Србина Јака ваља и нема, који не зна бар неколико значајних монолога и дијалога); али иначе га у нас знају само они, који су више посвећени у књижевност; но и од тих га многи погледом не разумеју. Колико теже мора пасти тек странцу! Ми од своје стране молимо за ово разјашњење: У стиху 17. и 18. спомиње Његош неког Гертуку. „Своју мисао Бранковић с Гертуком! Мухамеде, то је за Гертуку!“ — Ко је тај Гертука? У Рајићевој историји (Беч, 1794., књ. III., стр. 209.) спомиње се неки Грк Герлуца. Кирсте мисли, да је Гертука из „Горског вијенца“ идентичан с тим Герлуцом; неки преписивач написао латиницом Gerluca, па из тога да је постао Gertuca: Гертука; под Бранковићем, који се у „Горском вијенцу“ доводи у везу с Гертуком, разуме деспота Ђурђа (1427.—1457.), јер под Мухамедом, држи, ваља мислити Мухамеда II. Да би се избавио сумње, обратио се Кирсте преко свог пријатеља на нашег једног пријатеља у Карловцима, да се овај увери из деспотове рукописне историје, која се налази у народној библиотеци у Карловцима, вије ли Герлуца то исто, што и Гертука, јер се Рајић, у коме је Кирсте нашао белешку о Герлуци, позвао на Ђурђевој историји, књ. IV. стр. 697. и 698. У Ђурђевој историји, књ. IV. стр. 694. (не ни 697., ни 698., као што је Рајић погрешно навео) стоји ово:

СѢТАНЪ МѢХЕМЕТЪ КСА ПРИЕЛЪ КЕШЕ, ХОДАТАЙСТВОМЪ НЕКОЕГЪ ГРЕЧЕСКАГО ЧЛОВЕКА ИЗДАЙНИКА КНИЖАМЪ ИМЕНЕМАГЪ ГЕРАЦА НАН КИРИЦА ЕГОЖЕ ПО МИНШЕМОМЪ КРЕМЕНЕШ РАЗДѢВИШИ СѢТАНЪ МѢХЕМЕТЪ, ТАКЪ Ш Палеолога цара сѣмѣже издайникъ книгъ ГЕРАЦА НАН КИРИЦА, КНИЖАМЪ КЛАГЪДЕШАНИ ДАРЪЩЕРА СЕ ШКДРЖНИМЪ КНИЖЕ, ТОГО РАДИ НЕВЕРНОМЪ ИЗДАЙНИКЪ ЕГОКОМЪ Ш ПОДОКНИ МАЗДЪ ВЪЗДАТИ СЕ ПОКЕЛЕЖ СѢТАНЪ, Ш ТАКО ГЕРАЦА НАПРАСНОЮ САМРТИЮ ПОГНАКНИЮ ПРѢДАНЪ КИСТЪ, МѢХЕМЕТЪ ЖЕ СѢТАНЪ ЦАРСТВИА СКОЕГЪ КА КОНСТАНТИНОПОЛСКИ ГРАДЪ КОДРЪЗНИКЪ, КОНФИННЕ СА КРОМЕРОМЪ ИСТОРИЦИ ДЕ ЯДЕ СИЦЕ СВИДЕТЕЛЬСТВО.

Да ли има др. Кирсте право, ако држи Гертуку за идентичног с Герлуцом? Или су сасвим разне личности? У интересу општем молимо свакога, који би знао оправдано какво мњење о тој ствари навести, да рекне коју. Ми ћемо у свом листу радо дати места, колико да, у овом случају, потпомогнемо вредног преводиоца, толико да, у опште, отворимо поље стручњацима. А од своје стране ридосно бележимо намеру дра Кирсте-а, а надамо се, да ће му превод ваљано испасти за руком.

— Димитрије Руварац, парох Земунски, рад је да изда историјско-критичку црту: „Вићентије Јовановић, митрополит београдски и карловачки од 1731—1737.“ У тој ће црти описан бити не само рад митрополита Вићентија, него уједно и шта је и како је рађено с нашим народом од 1718—1739., т. ј. од Пожаревачког мира до Карловачког. Руварац хоће „на основу историјских података митрополита Вићентија да опише онаква, какав је у истини био,“ насупротив „неким еписким историчарима и књижевницима“, који тобоже неправедно осудили Вићентија. — Књига ће изнети 5 штампаних табака а изаћиће до 1. марта о. г. ако се јави довољан број претплатника. Цена ће бити књизи 50 новч. Новци се унапред шаљу писцу. Скупљачима се даје на 8 примерака један на поклон, књижарама пак на тридесет примерака 10, а на 50 примерака 20. Рок претплати траје до 1. фебруара о. г.

— Књижара Ђермекова и Матића у Митровици јавља, да је рада од нове године издавати „Дечији свет“, који ће налазити у месечним свескама на 16-ни штампаној табак. У „Дечијем свету“ излавиће испрва најодбрањенији преводи са сликама а доцније можда и оригинали. Годишња је цена 2 ф.

„Бршљан“, лист за забаву, поуку и књижевност, што га од лане издаје и уређује Ђорђе Рајковић, доноси у првом свом броју од ове године овај садржај: Сlike из босанског живота. Посмрцад Јосима Новића Оточанина. 1. Србин надмудрио Италију. — Два дана у Београду после тридесет и пет година. Од Јакова Игњатовића. — Породица Новићевих. Од Ђорђа Рајковића. — Из мемоара Јаше Игњатовића (Наставак). У „Лиску“ је: Душан српска слава. Од Ј. Игњатовића. Сем тога има у том броју и неколико ситнијих ствари.

— Уредништво „Српског забавника“ и „Стреле“, листова, који су у Загребу излазили по морали престати, што претплатници нису уредно слали претплату, јавља, да ће оба та листа спојити у један под именом „Стрела“. „Стрела“ биће одељена на три дела. У првом ће делу доносити чланке о народним јавним стварима, који у српски живот засецају, у озбиљном слогу, а осим тога и чланке хумористично-сатиричног садржаја. Другом ће делу бити наслов: „Забавник“ и тај ће доносити песме, приповетке, романе и друге чланке, какве је досад доносио „Српски забавник“. Трећи део зваће се: „Листак“ и тај ће доносити чланке о књижевности, књижевне оцене, поучне и разне друге чланке. „Стрела“ ће излазити дваред на месец, сваког 1. и 15., а цена ће јој бити 4 фор. на годину. Претплата се шаље Душану Рогоћу у Загреб.

— Изашао је први број „Гудала“, часописа за унапређење глазе, који је у Великој Кикинди о новој години покренуо Милан Петровић. У „Приступу“ разлаже уредништво смер и програм томе листу а даљи је садржај листу одабран; по чланку: „Летимичан поглед на зачетак и развитак глазе“ види се, да га је написао стручњак-музичар, који се крије под псевдонимом „Младен“. Број тај „Гудала“ у опште је с укусом уређен а додана му је композиција вреднога Толнигера „Дижимо школе!“ двобор, четворогласан мешовит и двогласан дечији уз пратњу гласовира за 2 руке; текст је збору Змајева песма с истим насловом. О тој ћемо композицији у идућем броју нашег листа донети посебну оцену. — „Гудало“ ће излазити сваког месеца по једаред. У сва сваки ће се број додати по једна музикација из издања Великокикиндског певачког друштва „Гусле“. Цена је листу самом без прилога 2 фор. годишње, а са прилогом: 8 фор. 80 нов. — Уредно препоручујемо пријатељима дневне вештине музичке нови овај потхват, којем од срца желимо, да се осигура и да напредује.

— „Јоле“, приповетка нашег сарадника П. Адамова, која је изашла у ланском течају нашег листа, преведена је на словачки. Прево је Иван Ивановић а превод је угледао света у „Národná poviny“, што излазе у Турч. Св. Мартину.

— Целовачки „Крес“ у толико ће се ове године изменити, што ће сад гajити само знамениту књижевност а неће више доносити белетристичних радова. Изаћи ће у свескама свака три месеца. Први ће број изаћи концем месеца марта. Стојаће на годину 3 фор. Уредник ће му и надаље остати др. Ј. Скот у Целовцу.

— Љубљански „Slovan“ доноси у првом свом броју од ове године на челу лик Франца Ерјавца а уз лик и животопис тога честитог научног и приповедача словеначког. Од Ерјавца има у нас преведена занимљива приповетка „Хусари на Полици“, која је најпре изашла у „Даница“ год. 1868. а после прештампана у „Народној библиотеци“ браће Јовановића у 2. свесци.

— Роман Божене Њемцове под насловом „Мајка“ преведен је на румунски. Прево га је др. У. Јарник, професор романских језика у Прагу. Немачки превод тог романа изашао је у Рекламовој универзалној библиотеци.

— Песничке лепе „Бајке“ Кармене Силве, краљице-пес-

нице, превела је на мађарски Лујза Харматова. Превод је ово дана изашао у Будимпешти у наклади Ђудевита Ајгнера.

— У Гетингену је изашла занимљива студија. Наслов јој је: „Аристотелова теорија и трагедија старинског, хришћанског и природњачког назора о свету. Карактеристична је одмах прва реченица те студије. Реченица та гласи: „За дивно је чудо а и чешће се већ приметило, да од Шилерове смрти амо ни једном песнику није пошла за руком трагедија која те ни један критичар није унапред могао одредити вредност или успех које трагедије.“

— У наклади краљевске дворске штампарије Тровича и сина у Франк-фурту на Одри излази од нове године новедељни часопис: „Практичан саветник у вођарству и баштованству“, који се од других баштованских часописа разликује тиме, што је осим баштованима намењен и лајцима у баштованству, дакле свештеницима, учитељима и иначе љубитељима баштованства.

— Увечани песник енглески лорд Алфред Тенис кани издати ново дело под насловом: „Tiresias and other poems“. Садржај ће делу томе бити политичка посматрања и прорицања.

— Признати песник француски Eugène Melchior de Vogue, који је дуго живио у Русији и добро познаје руску књижевност, наставља у „Revue des deux mondes“ низ својих занимљивих чланака под насловом: „Les écrivains russes contemporains“ а бави се нарочито са Гогољем.

— Emile de Laveleye саопштава у „Revue des deux mondes“ занимљиве чланке о земљама с ове и с оне стране Дунава. Последњи му чланци говоре о Србија и Бугарима.

— Недавно преминули ветеран талијанског новијег песништва и класични преводилац Шилерових дела Андрија Мафеји, издао је пред смрт још последњу свештицу песама под насловом: „Affetti“.

ЧИТУЉА.

Тијана, верна љуба честитог младог песника Војислава Ј. Илића, а мила шћерца великог песника нашег Ђуре Јакшића, преминула је у Београду концем прошле године у најлепшем цвету своје младости. Губитак, што је смрћу њеном задесило драгог нам младог песника, може потпуно појмити само онај, ко је познавао благу и добру покојницу. Са своје стране изражавамо вредном своме сараднику најтоплије своје саучешће а на челу данашњем броју доносимо песму, која је чист, јасан одјек удвешеног срца песниковог.

СМЕСИЦЕ.

(Боденштет о Петефију.) У писму, што је недавно Боденштет писао преводиоцу Петефијевих песама, Ладиславу Најгебауеру, вели чувени немачки Мирза Шафи између осталог и ово: „Међу оним туђим песницима, које сам познао тек у зрелијих годинах, ниједан ми се није тако брзо домакао срца, као Петефи, ма да су то познaнство непосредовали преводи, који су још увеличали необичност те појаве. Али како човек леп лик лако позна по ходу и држању, ма одело и не стојало као наливено, па како лепо око сија и кроз таван воје, отприлике је тако мени било са Петефијевом музом у оном плашту, у којем ми је први пут изашла на сучет. Унапред ме је већ задобила за се сасвим безбрижном природношћу својих покрета, својим кроз и кроз особеним лицем, на којем се огледа час безавалено враголанство, час дубок осећај, час кључао бее, час ватрена страст. Александар је Петефи био прави песник, који је вишег значења умео дати свачему, чега се год такнуо. Сав његов на жалост тако кратки живот био

је песнички удисај и издисај. Петефи нас на чудноватом току свог развитка води често у регијоне, у које иначе муза не сме да крочи; али у његовом се друштву на свашта одриси, с њим се сме да врне и до најкрајњих граница онога, што је песнички дозвољено. Као чисто чедо народа најрадије се креће по најшаренијим његовим круговима те је народу најрешитији тумач, па ипак је био нешто више него само народни песник, јер је створио песама, које су равне песамама највећих лиричара свију народа те Петефи у светској књижевности седи у горњем челу међу изабраним великанима*.

Шта вели глумца о изазивању на позорници. Слављени глумца Карло Сонтаг у „Dresdner Tagblatt“ у овако осуђује изазивање глумца на позорницу од стране гледалаца:

„Хоћете да знате моје миљење о изазивању? Лепо! Ево нек вам буде. Ја никако нисам тог претераног назора, да се глумачка вештина може успоредити са вештинама, што стварају, али је ипак вештина; па представљање какве глуме или опере, у којој су здружене још све вештине: песничтво, сликарство, вајарство, музика, јесте ремек велике вредности, те све, што уди јединству таквог вештачког дела, јесте злочин. Изазивање није, као што лондонски извештач рече приликом, када је изазван Карло Марија Вебер, „простачка“ и „гадна недотупаност“, — изазивање је, као што ја мислим, злочин. Гледаоци на силу бога истржу се из обмане, и ма како се то мало веровало, гледаоци су мал те не увек за то. Доказа тому има сваки дан, јер свака погрешка се с места казни. Ево једног примера за многе. Представљао сам од пре младог Клингберга. Овај изазива поручника Штајна на бој, те обојица полете управо на бојиште. Ја јурнем на поље, а одмах за тим чујем, како се гледаоци грохотом смеју. Поручник Штајн беше изашао за мноме на средња врата, али се за тим окрену на другу страну. Гледаоци се дали били у својој машти за борцима на бојиште, па, како један оде амо, други онамо, оде илузија.

Догод изазивање важи као одликовање, сваки глумца, па и ја, желећи, да буде изазван што чешће. Допадање је за нас прека потреба. Ми живимо од тога. Та, није само да нам даје части и задовољства, него нам неизмерно вреди по наш вештачки положај, по цео наш правац, младим људима по целу будућност. Али да се допадање показује тако будаласто, бедасто, као што је изазивање, то мора болети до дна душе сваког глумца, који поштено мисли о својој вештини. Многа позоришта забрањују изазивање на отвореној позорници, а допунтају га, кад се завеса спусти. То не само да је недоследност, будалаштина, него је неправичност. Успех оцењују гледаоци често по изазивању; а тако се може десити, да слабији представљач, ако има увек последњу реч у радњи, може набројати више изазивања; док далеко вренији какав вештак ни једно, јер случајно нема у улови својој никад посла на крају радње. А изазивање при отвореној позорници често до неба пара. Дон Карлос изјурн с писмом, што му га даде принцеза Еболијева. Принцеза иште писмо натраг, виче

за Карлосом, догод може њен глас да допре до њега, — њега нема. Шта га се тиче, што га зове и виче сирота Еболијева! Ама чим га позову њих неколико гледалаца, ево га на врат на нос на позорницу. Принцеза, која би га сад могла ухватити, те отети му писмо, наравно не сме да га види, него мора као каква луда у највећој неприлици да се окрене на страну, да бајаги и не види Дон-Карлоса, док овај не начини гледаоцима свој „динер“. И онда завеза, што се принц није вратио.

Меркучио у „Ромеу и Јулији“ буде прободен. Умирући одвуче се у свој стан. Гледаоци га изазову, а он здрав и чипо — ево ти га на позорницу, па их весело поздравља на све стране. Ја сам се испомогао у том привору тиме, што бих замолио представљача Бенволија, да се покаже самном; те изађох свагда с њим, ослањајући се на њега, а неклањајући се изазивачима. Тако бар нешто остаде од илузије.

Изазивање је за тингл-тангл, и то да се допусти тек при певању куплета. Ја идем богме и даље. Појавити се на изазивање, недостојно је, понижава нас представљаче. Узмимо дакле, ја добро представљам. Гледаоци изричу своју пресуду. Гласи: „Задовољни смо и ташшемо, а то је у неколико наша благодарност за твој приказ.“ Па сад треба опет ја да благодарим на благодарности? Шта бих требао да чиним, кад ме гледаоци осуде? Каже се: Гледаоци имају право, да изричу своје допадање. Дакако! Гледаоци нек ташну, докле им је воља, кад им се приказ какав допадне. Али право се то не крњи, ако онај, коме се ташне, не изађе.

Глумцима дворског позоришта збиља ни најмање не одузима част, што им је забрањено изазивати на изазивање. Допадање, какво сам доживео у Бечу, једва сам у Америци чуо. Јосиф Вагнер, кад сам ја још као млад био код дворског позоришта, давао је дивно Макса Пиколоминија. После привора: „Дувајте, дувајте! Еј да су то шведске трубе!“ загрми ташњање као гром, па, мислиш, неће престати. Мало време потрајало, завеса се диже. У тај мах престаде ташњање, и цело позориште као да занеми. Гледаоци се уплашише и мишљаху, да их нису право разумели, као да су хтели обичај у дворском позоришту да наруше, те да изнуде, да им се глумца покаже на њихово изазивање. Јест, збиља се дигла завеса, али на позорници — друге декорације и представљачи првог привора четврте радње. Гледаоци дануше душом... Зар то допадање, које је дуже трајало него што је нужно, да се декорације промену, није исто тако почасно за Вагнера, као и да се за то време десет пута поклонило на позорници?

(Како треба књиге да пролазе.) Макулејева „Историја Енглеске“ продана је била за првих десет недеља у 27.000 примерака а за годину се дана разграбило 150.000. Боденштетов „Мирза Шафи“ и Шефелов „Trompeter von Saeckingen“ доживили су до преко сто хиљада примерака. У своје су време Американци за осам месеци накуповали милијон примерака романа „Uncle Toms cabin“ те се тако зјело обогатила књижевница Harriet Beecher Stowe, која је била удата за професора на богословији.

САДРЖАЈ: Т*. Песма од Војислава. — Рањен соко. Приповетка из прошлости. Од Љубинка. — Апостол. (Петефи.) Превео Благоје Бранчић. (Наставак.) — За начело. Роман Милана Савића. (Наставак.) — Путонисне прте. Један дан у мађарском Риму. Од С. В. П. (Наставак.) — Књижевност: Карловачки ђак. Дим. — Уметност: Слике и прилике из дечијег живота. Младост радост. Приказ од —. — Листак: Писмо Вука Стеф. Караџића Никанору Грујићу. Саопштио Ва. Красић. — Листаћи: Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне новости. — Читуља. — Смесице.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф.р. а. вр. на целу годину, 2 ф.р. 50 новч. на по године, 1 ф.р. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф.р. на годину. — Рукописи шаљу се уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА